

Bogførte børneremser

Publ. i Information 11.10.1985.

Jens Sigsgaard: Go'dav Ras. Ill. Liselotte Andersen, kr. 85,-. Brage 1985.

Bengt av Klintberg: Pelle Plut. Ill. Eva Eriksson. Oversat af Ejgil Søholm. Gyldendal 1984. 64 s. 96,50 kr.

Benny Andersen: Nikke nikke nambo. Ill. Harry Vedøe. Borgen 3. udg. 1984. 128 s. 108 kr.

Barn og barn imellem trives en vidtudebredt og livskraftig digtning. Den går fra mund til mund. Der er fortællinger, gåder, sange, rim, remser og meget mere. Nogle af de ting er arvet fra for længe siden. Meget er så nyt, som dagen bliver i morgen. Og en hel del er fornyelser af gamle mønstre. Det brugbare overlever. For det eksisterer kun gennem udøvelse. Og det udøves, hvor der er brug for det. Det er der i børnehøjde. Selv om den høvl, der går i det moderne barneliv, også høvler ned på den art mundtligt digteri, så frembringer børn i deres sociale netværk ikke desto mindre en både robust og frodig kultur.

Disse netværk har det noget surt efterhånden. Ungerne har ingen steder at være. De lever et splittet liv. Miljøer kan være ørkenagtige, børnefattige og traditionsløse. Det faldende børnetal mærkes på gader og veje. Livslinjerne i formidlingen bliver tyndslidte.

Denne digtning eller andre slags lege er der ikke blot af sig selv. Det skal læres og bruges. Af lyst som af nød. Der skal være andre at tage ved lære af og udøve det sammen med.

Noget af det mest robuste og avledygtige i børns kultur er remserne. Der er tradition for, at en del af dem også befordres i bogform. For det meste er det de pænere og lidt aldrende versioner, der får den ære. Formidlingen i bogform er vigtig nok. Den kan være en kanal, hvor de mere direkte er stoppet. På den måde kan små børn, der ellers ikke er omgivet af en flok unger, få en chance for at møde remserne og nemme deres lyd og metode. Hvis den voksne oplæser ellers får vækket sin egen lyd, og hans mund bliver glad ved mødet, kan sådan en bog være et fund at være sammen om, samtidig med at den kan aktivere den voksnes glemte kunnen og ungerne opdagelse af egen udtryksevne.

På dansk har vi et par fremragende samlinger for små børn. De har efterhånden klassikerstatus. Det er Jens Sigsgaards og Arne Ungermanns: *Okker gokker* og *Abel Spendabel*. Der er ikke for mange remser i bøgerne. De voksne genkender de fleste. Børnene kan dem hurtigt. Og så er de tilbage, hvor de hører hjemme: i munden på ungerne. Ungermanns illustrationer er enkle, groteske, fabulerende og »bogstavelige« som remserne selv. De er et nummer for opfindsomme og fortænkte efter min smag, men også et godt forsøg på at omsætte remseformen billedmæssigt. Remserne har virket ind og fornyet billedudtrykket.

Eksperimenter af den art er der brug for, når bøgerne nu engang udkommer – de er en af de stabile salgsvare på børnebogs-markedet og mange udgivelser er tom spekulation – og når den kanal som omtalt har sin betydning.

Ligesom børn frembringer en særlig digterisk folkekultur, har de også i det sidste halve hundredår udviklet en billedkultur i deres tegninger. Også det forhold gør illustrationerne vigtige. Remserne burde stimulere og provokere illustratorerne, som de gjorde med Ungermann. Derfor er det forstemmende, så pæne og traditionelle de er i langt de fleste remsesamlinger. De bliver hængende i det »illustrerende«, dvs. de fremstiller nok engang, hvad remsen *handler* om. Det er sjældent remser i den forstand handler om noget. Ordenes betydning og *udsagn* er ikke det vigtige. Det er sat i spil, brudt, vendt op og ned i groteske spring, der bryder det vanemæssige. Det er mønstrene, rytmen og disse brud dvs. *udtrykket*, der er det vigtige:

*Der gik en ko
På Vesterbro
Med paraply
Og damesko*

eller:

*Okker gokker
Gummiklokker
Erle perle
Pif paf puf.*

Sådan er det næsten aldrig i Illustrationerne, men nok i børns tegninger.

Sådan er det heller ikke i Liselotte Andersens illustrationer til Jens Sigsgaards nye remsebog: *Go'dav Ras*. Det er en sam-

ling remsefortællinger. Den velkendte: *Husbond sender Lasse ud*, er et eksempel på typen.

Det er en type remser, som nu om dage er ved at glide ud. I gamle dage var de én af de måder, voksne brugte, når de var sammen med børn. I børns eget kredsløb er de ikke så levedygtige, og de voksne kan dem ikke længere. Det er derfor en god idé at udgive dem. Det er et stof, mindre børn er ret vilde med. Disse remser er fortællende, men i en stram systemisk remseform, der kører repeterende eller ophobende, indtil der sker et brud, og der udløses en pointe.

En anden model er *Langt ud i skoven lå et lille bjerg*, som også er med i samlingen. Metoden i dem fremkalder tvingende og groteske forløb, der bryder det vanemæssige virkelighedsbillede og de énsprede tænkevaner, samtidig er der rytmisk frasering både i større forløb og i ordlyden. Det er en metode, som var værd at studere og udvikle med henblik på at forny de vante måder, hvorpå fortællinger for småbørn skrues sammen. Også på den front er behovet for eksperimenter og nyudvikling påtrængende.

Sigsgaards valg er gode og brugbare. Udvalget rummer både de kendte travere som den om Pandekagen og mindre kendte som den underlige historie om Kalvehalen. Her ser man, at det er en gammel historie, den med »the tale to end all tales«.

Sigsgaard har forenklet og normaliseret med let hånd. Det har gjort remserne lettere at forstå umiddelbart, men det har også drænet saft og rå energi ud af nogle af dem. Det er et problem – et mindre i teksten, men et større i illustrationerne, der er flotte og farvestrålende. De er for søde efter min smag. Hvor remserne dyrker

det groteske og ru, dér dyrker billederne det pudsige og eksotiske. Hvor remsernes formler driver fortællingerne på tværs af realitet og vane, dér normaliserer illustrationerne verdensbilledet.

Den svenske samling, *Pelle Plut*, sætter et andet af remseudgivelsernes problemer på dagsordenen. Bogen er en fremragende præsentation af en række af de nyere typer børnefolklore, som er sprællevende. Udvalget spænder fra remser til gåder og vrøvlehistorier. Illustrationerne er her mere kongeniale med teksterne. De er groteske og stiliserede, fungerer som bedst som en ornamental ramme om tekster og sider. De opstreger en myldrende underverden omkring dem. Det »illustrende« og anekdotiske er ikke så dominerende.

Når man alligevel har forbehold, er det, fordi remserne er oversat. Ejgil Søholms gendigtning, som det kaldes, er såmænd god nok, fantasifuld og opfindsom. Men den fungerer egentlig kun rigtig godt, hvor en oprindelig dansk version kan erstatte den svenske. Det er et næsten uløseligt projekt at oversætte sådanne remser. De lever i sprog-spil, ord-lyd, rytme, break og pointering. *Hvor* præcise de er, opdager man om ikke før, så når man sætter oversættelser ved siden af den oprindelige lyd. Omsætningerne bliver næsten altid pæne og ferske i lyden – normaliserede. De mangler noget i råstyrke og rytmisk drive. Det er samme oplevelse, som når man ser, at de sten, der først lå og strålede i strand-

kanten, siden ligger som gråt, tørt grus i vinduet derhjemme. Det hjælper ikke rigtig at give dem et skvæt mundvand.

En samling som denne kan sagtens bære vand mod så mange børnebøger. Det er ikke det. Men jeg tvivler på, at nogen af de rim eller historier går ud af bogen og bliver brugt eller aktiverer kæften og den sproglige kreativitet. Den svenske lyd havde nok været bedre egnet til dét, selv om stykkerne så ikke var så lette at »forstå«. Men, hvornår har det været en hindring for sproglige aktioner i remseform? Bedst havde modsvarende danske versioner været, og de findes i rigt mål. Som det er, bliver det en børnebog mellem alle de andre, og dem er der nok af, sådan set.

Benny Andersens gamle samling, *Nikke nikke nambo*, er genudgivet. Den er stadig god. Men man skal ikke forlæse sig, hvad man let gør, for remserne er dynget op i den og står for tæt. Den skal tages i små bidder. Til skønsomme udpluk rummer den et godt forråd af solide remser af original aftapning. En begrænsning er det, at der er for lidt af det nyere levende stof og de mere illegale arter og afarter af remser. Lidt for pæn også den.

Men ikke det værste udvalg, man kan få i hænde – hvis man altså ikke kan gå direkte til kilden. Dvs. til de remser, man selv kunne engang, eller til dem, man kan høre, når ungerne går og bruger dem. Levende lyd for tør tekst.

Hovedets indsigt – kroppens virkelighed

Bedstefaderen er død. Han blev syg, og så døde han. Pigens far er ked af det. Mere end ked af det.

Pigen er ked af det. De har snakket om det. Hvad der er sket. At farfar er død, og at han ikke er her mere.

Han skal begravnes. Pigen er med til begravelsen. Det vil hun. De har snakket om det også. At det ikke er farfar, der er i kisten og bliver begravet i jorden. Han er der ikke.

Nu sidder de i kirken. Der står kisten oppe. Der er nogle, der siger noget. De synger. Nogle græder. Pigen er ked af det. Mere end ked af det.

Hun siger til sin far:

– Jeg kan godt forstå med mit hovede, at farfar ikke er der.

Men jeg kan ikke med min mave.